

Drodzy Czytelnicy

Zachęcamy do lektury kolejnego tekstu poświęconego wybranym kolekcjom przekazanym do archiwum Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w ramach projektu Archiwum Pełnego Pamięci. Nasze działania mają na celu ochronę zbiorów archiwalnych, także tych przechowywanych w domach, piwnicach czy na strychach. Dzięki Państwa zaufaniu coraz więcej z nich trafia do naszego archiwum. Tu, we właściwych warunkach są przechowywane i udostępniane. Wykorzystujemy do prowadzenia działań o charakterze edukacyjnym, ale także lekcji archiwalnych i projektów naukowych.

W dzisiejszym dodatku przybliżymy dwie kolekcje zawierające materiały związane z uwięzieniem naszych Rodaków w niemieckich nazistowskich obozach koncentracyjnych i obozach zagłady. To nawiązanie do przypadającego w czerwcu Narodowego Dnia Pamięci Ofiar Niemieckich Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych i Obozów Zagłady. W 2006 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustanowił dzień 14 czerwca Narodowym Dniem Pamięci. Wybór daty nie był przypadkowy, to właśnie 14 czerwca 1940 r. z więzienia w Tarnowie wyjechał I transport więźniów – 728 mężczyzn, skierowany do KL Auschwitz. Wśród zatrzymanych było pięć osób związanych z przedwojennym województwem kieleckim.

Pamiętając o skali męki złożonej przez niewinne ofiary niemieckiego okrucieństwa przypominamy dziś dwie kolekcje obozowe znajdujące się w archiwum Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach. To materiały dokumentujące losy Wacława Lutyńskiego i Mariana Łukasika.

Tradycyjnie już – serdecznie dziękujemy Darczyńcom za okazane zaufanie. Niezmiennie zachęcamy Państwa do wspólnego budowania świętokrzyskiego Archiwum Pełnego Pamięci.

KL Auschwitz

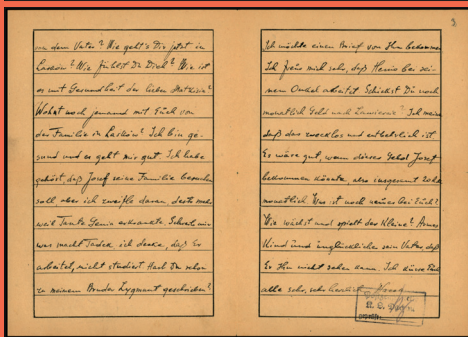
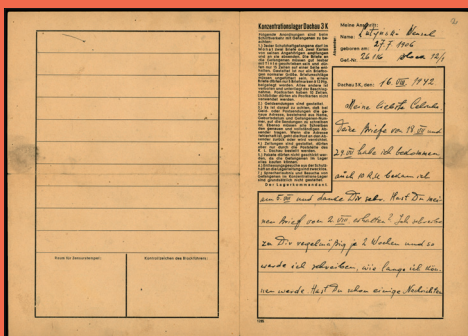
Konzentrationslager Auschwitz pozostaje symbolem masowej Zagłady i ludobójstwa. Został utworzony przez Niemców w połowie 1940 r. na przedmieściach polskiego miasteczka włączonego w granice III Rzeszy Niemieckiej. Pierwszy masowy transport więźniów składał się z 728 Polaków przewiezionych z Więzienia w Tarnowie. Wydarzenie to miało miejsce 14 czerwca 1940 r. Wśród zabranych byli więźniowie polityczni, żołnierze wojny obronnej 1939 r., członkowie pierwszych konspiracyjnych organizacji niepodległościowych. Znaczna część zatrzymanych to młodsze generacje Polaków – gimnazjaliści i studenci usiłujący dotrzeć do Francji.

Początkowo w KL Auschwitz osadzano głównie Polaków – tak było aż do połowy 1942 r. Wraz z rozpoczęciem przez Niemcy procesu masowej Zagłady Żydów europejskich kompleks obozowy KL Auschwitz-Birkenau stał się jedną z największych niemieckich „fabryk śmierci”. Początkowo liczył 20 murowanych budynków, w końcowym okresie „funkcjonowania” składał się z zespołu obozów: Auschwitz I, Auschwitz II-Birkenau, Auschwitz III-Monowitz) i sieci ponad 40 podobozy. Były one odizolowane od świata zewnętrznego infrastrukturą obozową oraz objęte „kontrolą” załóg obozowych. Powierzchnia terenu pozostającego pod „jurysdykcją” SS znacznie przekraczała obszar znajdujący się w obrębie murów i drutów. Szacuje się, że zajmował on powierzchnię ponad 40 km². Na terenach bezpośrednio przylegających do obozów Niemcy zorganizowali jego zaplecze techniczne, tj. warsztaty, magazyny, biura a także koszary dla członków załogi.

Więźniowie ginęli w KL Auschwitz już od 1940 r. w wyniku egzekucji oraz wprowadzanych kolejnych form niszczenia ludzi. Swoistym „narzędziem” negatywnie wpływającym na stan więźniów niemieckich obozów były ciężkie warunki pobytu – powszechność terroru, niska jakość i niewielkie dawki żywności, choroby oraz ciężka praca w trudnych warunkach. Według szacunków przyjmuje się, że w KL Auschwitz-Birkenau zamordowano w latach 1940–1945 nie mniej niż 1 mln mieszkańców państw europejskich okupowanych przez Niemcy. Większość stanowili Żydzi, ale ofiarami byli również Polacy, Romowie, Sinti, jeńcy sowieccy i więźniowie innych narodowości.

Iwona Czyżyk, dr Robert Piwko

Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach

List Wacława Lutyńskiego do żony Celiny z dn. 16 VIII 1942 r.

Kolekcja Przemysława Lutyńskiego

W czerwcu 2025 r. – w przeddzień Narodowego Dnia Pamięci Ofiar Niemieckich Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych i Obozów Zagłady o. Przemysław Lutyński (ISCHP) przekazał zbiór 39 listów obozowych spisanych przez swojego ojca. Waław Lutyński był uczestnikiem I masowego transportu do KL Auschwitz (14 czerwca 1940 r.), a następnie był więziony w KL Auschwitz i KL Dachau. To właśnie z Dachau pisał do ukochanej żony Celiny i członków najbliższej rodziny. Zdołał przetrwać gehennę obu obozów, powrócił na Kielecczyznę. Osiedł w Kielcach gdzie pracował jako adwokat i radca prawny.

Przetrwały również napisane przez niego listy. Najpierw zachowała je Celina, później synowie – Andrzej i Przemysław. W czerwcu tego roku listy trafiły do Archiwum Delegatury IPN w Kielcach. Te bezcenne dziś materiały źródłowe to w zasadzie uzupełnione formularze listowne obowiązujące w KL Dachau. Waław – posługując się językiem niemieckim regularnie wysyłał je – raz na dwa tygodnie. Zawierały one głównie prośby o wsparcie w postaci paczek żywnościowych. Innych treści, szczególnie tych związanych z opisem warunków panujących w obozie w tego typu korespondencji nie znajdziemy. Dlaczego? Więźniowie pozostawali pod kontrolą, także możliwość wysłania przez nich przesyłek znajdowała się pod ścisłym nadzorem administracji obozowej. Nad piszącymi rozciągnięty był skrajnie represyjny system obozowej cenzury. Stąd korespondencja obozowa – podobnie zresztą jak listy katyńskie pozostaje niezwykle lakoniczna i ograniczona.

Listy z Dachau wraz z fragmentami okupacyjnej korespondencji Celiny i Waława przekazał do zasobu archiwalnego Delegatury IPN w Kielcach syn śp. Waława – o. Przemysław Michał Lutyński. Poddane digitalizacji i przetłumaczone na język polski zostały włączone do zasobu pod sygnaturą IPN Ki 373/1-4. Obecnie stanowią jeden z najliczniejszych zbiorów korespondencji obozowej w sieci archiwów Instytutu Pamięci Narodowej działających w Polsce.

Kolekcja Andrzeja Łukasika

Druga kolekcja „obozowa” to zbiór Andrzeja Łukasika. Składa się z materiałów dokumentujących okres pobytu w niemieckich obozach Mariana Łukasika – ojca darczyńcy. Doświadczył on uwięzienia w Tomaszowie Mazowieckim, a następnie gehenny w KL Auschwitz-Birkenau, KL Neuengamme i KL Ravensbrück.

Marian Łukasik wraz z bratem Emilem został aresztowany przez Niemców w Opocznie w kwietniu 1942 r. W dniu 30 września 1942 r. został osadzony w KL Auschwitz (blok obozowy nr 5). Tam był poddawany eksperymentom medycznym co odbiło się na stanie zdrowia i kondycji. W dniu 12 marca 1943 r. został przeniesiony do obozu KL

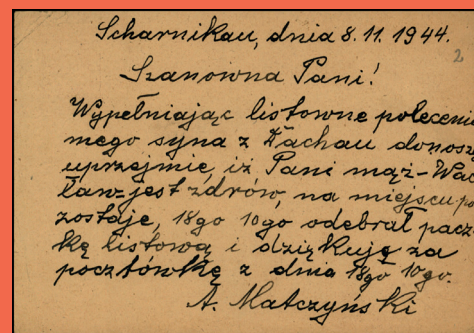
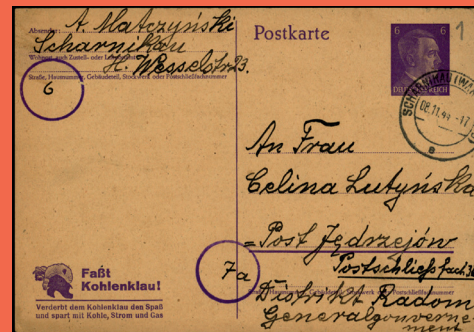
Neuengamme. Z przekazu syna wiemy, że w obozach wykonywał szereg prac, m.in. był zatrudniony przy produkcji materiałów wybuchowych, jako cieśla, wreszcie w kuchni obozowej.

Szczęśliwie przeżył, powrócił do Polski w grudniu 1945 r..

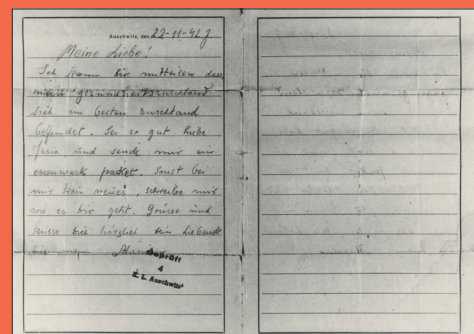
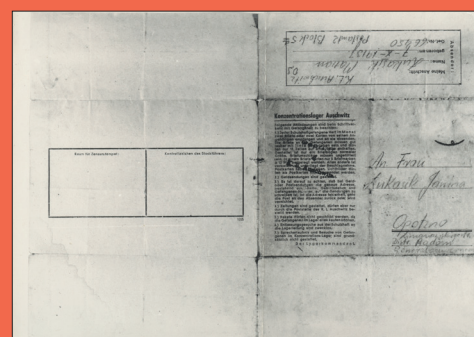
Kolekcja Mariana Łukasika przechowywana jest pod sygnaturą IPN Ki 300/1-4. To znów „zaledwie” cztery jednostki archiwalne. Na ich zawartość składają się: korespondencja obozowa, fotografie, a także fragment „obozowego pasiaka” noszonego przez Mariana Łukasika. „Pasiak” zawiera numer obozowy jaki Niemcy przyporządkowali jednemu z naszych Rodaków.

Kolekcje obozowe przechowywane w Delegaturze IPN w Kielcach są cenne nie ze względu na liczbę. Paradoksalnie o ich znaczeniu świadczy to jak niewiele człowiek męczony w niemieckich obozach posiadał. To fragmenty listów, część obozowego „pasiaka”.

Dla nas – archiwistów Instytutu Pamięci Narodowej to niezmiennie narodowe relikwie, świadectwa dokumentujące mękę i cierpienie naszych Przodków.

Karta pocztowa do Celiny Lutyńskiej dot. jej męża Waława z dn. 8 XI 1944 r. przebywającego w Dachau

Fragment korespondencji obozowej pomiędzy Marianem a Janiną Łukasikami.

Fragm. „pasiaka” z widocznym numerem obozowym